

СТРАТЕГІЇ ТА МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

STRATEGIES AND METHODS OF CONDUCTING PRACTICAL CLASSES DURING TRAINING OF FUTURE OFFICERS

У статті розглянуто проблему сучасних підходів до застосування комплексу методів під час практичних занять у професійній підготовці майбутніх офіцерів. Мета статті полягає у висвітленні стратегій практичної підготовки майбутніх офіцерів та особливостей вибору методів проведення практичних занять. Завданням є обґрунтування впливу методів проведення практичних занять на формування військово-професійних умінь та навичок майбутніх офіцерів. Методи навчання є одним із найважливіших структурних компонентів педагогічного процесу.

Охарактеризовано вказані методи за ознакою джерела інформації. Успіх практичного навчання залежить не тільки від правильного визначення його мети і змісту, а й від доцільного вибору стратегії навчання. У процесі формування нових способів дії доречно застосовувати проблемну бесіду, яка не тільки розвиває критичне мислення, а й підвищує пізнавальну активність майбутніх офіцерів. При актуалізації теоретичних знань під час практичних занять використовуються питання, які активізують критичне мислення. Розробляючи питання для проблемної бесіди, необхідно враховувати особливості змісту практичного навчання. Засоби наочності можуть мати різне функціональне призначення: ілюстрація до пояснення навчального матеріалу; засіб формування уявлення про предмет, явище, дію; джерело навчальної інформації. Результативність застосування наочних методів навчання залежить від дотримання курсантами таких вимог, як: усвідомлення мети споглядання; забезпечення якісного демонстрування; доповнення сприйняття через слух і дотик. Основою вправ є цілеспрямоване й багаторазове повторення прийомів та дій для послідовного їх удосконалення. Саме вправи забезпечують якісне формування професійних умінь і навичок.

Охарактеризовано різні стратегії формування умінь і навичок під час практичних занять. Доведено, що правильний вибір стратегії практичного навчання та конкретних методів навчання сприяє усвідомленню і якісному формуванню у майбутніх офіцерів військово-професійних умінь і навичок.
Ключові слова: професійна підготовка, практичні заняття, майбутні офіцери,

методи навчання, стратегії навчання, військово-професійні уміння.

The article considers the problem of modern approaches to the application of a set of methods during practical training in the training of future officers. The purpose of the article is to highlight the strategies of practical training of future officers and the peculiarities of the choice of methods of practical training. The task is to substantiate the impact of methods of conducting practical classes on the formation of military-professional skills and abilities of future officers. Teaching methods are one of the most important structural components of the pedagogical process.

These methods are characterized by the source of information. The success of practical training depends not only on the correct definition of its purpose and content, but also on the appropriate choice of learning strategy. In the process of forming new ways of action, it is appropriate to use problem-solving conversation, which not only develops critical thinking, but also increases the cognitive activity of future officers. When updating theoretical knowledge during practical classes, questions are used that activate critical thinking. When developing questions for a problem conversation, it is necessary to take into account the peculiarities of the content of practical training. Visual aids can have different functional purposes: illustration to explain the educational material; means of forming an idea of an object, phenomenon, action; source of educational information. The effectiveness of the application of visual teaching methods depends on the cadets' compliance with the following requirements: awareness of the purpose of contemplation; ensuring quality demonstration; complement perception through hearing and touch. The basis of the exercises is purposeful and repeated repetition of techniques and actions for their consistent improvement. Exercises provide high-quality formation of professional skills and abilities.

Various strategies for the formation of skills and abilities during practical classes are described. It is proved that the correct choice of practical training strategy and specific training methods contributes to the conscious and high-quality formation of future military-professional skills in future officers.

Key words: professional training, practical classes, future officers, training methods, training strategies, military-professional skills.

УДК 37.03:811:355.23:
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/41/1.23>

Канчуга М.К.,

викладач кафедри водіння бойових машин та автомобілів Національної академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Миколайчук В.В.,

викладач кафедри водіння бойових машин та автомобілів Національної академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Постановка проблеми. Підвищення вимог до кваліфікаційного рівня майбутніх офіцерів, збільшення ролі розумових операцій у процесі військово-професійної діяльності вимагають підвищення їхньої самостійності та пізнавальної активності, вмілього виконання дій та досягнення результату, розвитку мислення та удосконалення вмінь. Ця комплексна проблема вирішується завдяки запровадженню в освітній процес військових вищих

закладів освіти сучасних підходів до вибору стратегій та методів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми пошуку ефективних шляхів підвищення ефективності процесу підготовки у військових закладах вищої освіти відображені в сучасних психолого-педагогічних розробках М. Варія, М. Козяра, М. Ковалю [3]. Питання організації процесу професійно-практичної підготовки відображено у працях

С. Батишева [1], Н. Ничкало [5], І. Подласого [6], Т. Якимович [8]. Запровадження методів практичного навчання у підготовці майбутніх офіцерів розглядається в дослідженнях С. Білявця [2]; І. Лопаткіна, Т. Кіцяя [4], В. Рія [7] та інших.

Мета статті полягає у висвітленні стратегій практичної підготовки майбутніх офіцерів та особливостей вибору методів проведення практичних занять. Завданням є обґрунтування впливу методів проведення практичних занять на формування військово-професійних умінь та навичок майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи вимоги до здійснення підготовки майбутніх офіцерів, перед педагогічними працівниками військових закладів вищої освіти постає питання, як підвищити ефективність освітнього процесу. Для того, щоб здійснити якісне формування військово-професійних умінь і навичок майбутніх офіцерів, необхідно вміло застосовувати різні методи практичного навчання. Методи навчання є одним із найважливіших структурних компонентів педагогічного процесу. Вважається, що метод є серцевиною процесу навчання, тією ланкою, яка зв'язує запроєктовану мету і кінцевий результат. З позиції сучасних педагогічних поглядів методи навчання характеризуються як багатостороннє, багатовимірне, багатоякісне, поліфункціональне педагогічне явище [6, с. 492]. Практична підготовка – обов'язкова складова частина освітньо-професійних програм військових вищих закладів освіти, метою яких є формування у майбутніх офіцерів військово-професійних умінь і навичок.

Успіх практичного навчання залежить не тільки від правильного визначення його мети і змісту, а й від доцільного вибору стратегії навчання. Особливості стратегії навчання визначаються взаємодією між компонентами: вимогами до здобувачів освіти (кого навчати?), мети (навіщо навчати?), змісту (чому навчати?), методів (як навчати?), засобів (за допомогою чого навчати?), форм навчання (де і коли навчати?), контролю та діагностики (які результати навчання?) [2, с. 228].

Розглянемо підходи до вибору методів практичних занять та охарактеризуємо їх суттєві ознаки. Насамперед методи навчання є сукупністю прийомів і способів дій, необхідних для досягнення якісних результатів навчання. Визначення методів навчання як системи в освітньому процесі полягає в єдності викладання та навчання, способу засвоєння нових дій.

Найпоширенішою є класифікація методів за способом сприйняття (аудіальні, візуальні, кінетичні) та джерела передачі інформації (словесні, наочні і практичні) [8, с. 76]. Розглянемо особливості використання цих методів у професійній підготовці майбутніх офіцерів під час практичних занять.

Акцентуючи увагу на характері військово-професійної діяльності майбутніх офіцерів та особі засвоєння різних видів змісту, можна чітко виділити сутність кожного методу та його застосування під час практичних занять. Зокрема, під час тактико-стройового заняття кожний прийом і спосіб дії курсантами опрацьовується в такій послідовності: зразковий показ, коротка розповідь (пояснення) і проведення тренування дій [4, с. 117]. Таким чином під час практичних занять застосовується комплекс наочних, словесних, практичних методів.

Зазначимо, що живе слово педагога під час практичних занять відіграє не менш важливу роль, ніж слово викладача теоретичного навчання, але без розповіді, пояснення, діалогу та бесіди не обходиться жодне практичне заняття. Як правило, розповідь використовується на кожному практичному занятті. Здійснюючи розповідь на практичних заняттях, педагог повинен передбачити та врахувати, що вона має будуватися відповідно до принципу послідовності та наступності викладу інформації, забезпечувати професійну спрямованість викладання. Зокрема, це стосується питань практичних занять з освоєння бойової техніки.

Пояснення за своєю суттю має характер міркувань і доказів. Розглянемо деякі вимоги до пояснення, як методу практичного навчання: відповідність змісту навчального матеріалу достовірним фактам; умілий добір конкретних прикладів; під час пояснення педагог не повинен дублювати вже освоєний теоретичний матеріал; необхідно дотримуватися послідовного та системного викладу навчального матеріалу; пояснення мають бути чіткими та переконливими [5, с. 122]. Пояснення має будуватися у строгій логічній послідовності, яка передбачає ознайомлення курсантів із видом дій, вимогами до виконання бойового завдання, застосуванням пристроїв, механізмів, обладнання тощо. Окрім того, головна увага педагога повинна приділятися поясненню та практичному показу виконання різних способів дій. Зміст пояснення залежить від початкового рівня сформованості умінь та навичок. На перших етапах – це досконале пояснення показаного практичного прийому, пози, хватки, обговорення правильної послідовності виконання дій, виконання самостійних дій по декілька разів тощо.

Бесіда як різновид словесного методу застосовується на різних етапах практичного заняття. Водночас, плануючи бесіду, педагог має пам'ятати, що вона є складним методом як навчання, так і виховання. Як зазначає І. Підласий, бесіда вимагає часу, напруги, сил, відповідних умов, а також високого рівня фахової майстерності педагога [6, с. 301]. Так, при актуалізації теоретичних знань під час практичних занять педагог звертається до курсантів із питаннями, які активізують критичне

мислення, пропонує зробити аналіз, порівняння, висновки тощо. Для досягнення поставленої мети педагог може ставити і питання у вигляді: «Чим відрізняється?..», «Зробіть порівняння...», «Виявіть тотожність у...», «Як, на вашу думку...»?

У процесі формування нових способів дій доречно застосовувати проблемну бесіду, яка не тільки розвиває критичне мислення, а й підвищує пізнавальну активність майбутніх офіцерів. Це досягається завдяки діалогу між педагогом та курсантами. Однак, розробляючи питання для проблемної бесіди, педагогові необхідно враховувати попередню теоретичну підготовленість, особливості змісту практичного навчання, часові рамки тощо. Ставлячи питання, педагог заздалегідь має продумати вихід із непередбачених ситуацій. Так, питання проблемної бесіди «Що буде, якщо?..» може мати багато варіантів відповідей, а тому мета педагога – спрямувати бесіду в необхідне русло наступними проблемними питаннями.

Як відомо, наочність під час практичних занять – один із перших і основних принципів. За допомогою наочного сприйняття в мозок поступає від 80% до 90% інформації з навколишнього світу, а 80% всіх робочих операцій здійснюється під зоровим контролем [3, с. 257]. Все це зумовлює необхідність умілого використання педагогом під час практичних занять засобів наочності. Вважається, що засоби наочності можуть мати різне функціональне призначення: ілюстрація до пояснення навчального матеріалу; засіб формування уявлення про предмет, явище, дію; джерело навчальної інформації [5].

Під час практичних занять застосовуються різноманітні наочні методи, які можна поділити на три основні групи: 1) демонстрація об'єктів і процесів, що вивчаються, у натуральному та природному вигляді. З цією метою використовуються макети, моделі, показ прийомів роботи тощо; 2) демонстрація зображень – креслень, кінематичних і радіоелектричних схем, технічної документації; 3) демонстрація процесів та явищ за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Результативність застосування наочних методів навчання залежить від дотримання курсантами таких вимог, як: усвідомлення мети споглядання; забезпечення якісного демонстрування; доповнення сприйняття через слух і дотик. Але головна вимога – це педагогічне керівництво процесом наочного сприйняття. Так, демонструючи механізм чи техніку, спочатку педагог звертає увагу на його загальний вигляд, потім розглядає окремі його складники, прагнучи забезпечити сприйняття кожного з них, а лише після цього переходить до демонстрації принципів роботи. Показ прийомів і дій теж відноситься до наочного методу навчання.

Результати сприймання будуть значно вищими, якщо педагог буде ставити супутні запитання курсантам, змушуючи їх аналізувати, уточнювати дій, самостійно узагальнювати та робити висновки. Якість виконання практичного показу буде досягнута в тому разі, коли педагог правильно вибере обсяг практичного показу, розділить його на складники, визначить основні дії в цьому практичному показі і забезпечить ефективне сприймання елементів показу.

Практичні методи є базовими на практичних заняттях. Вони полягають у виконанні різноманітних вправ. Основою вправ є цілеспрямоване й багаторазове повторення прийомів та дій для послідовного їх удосконалення. Саме вправи забезпечують якісне формування професійних умінь і навичок.

Професійно-практична підготовка «спроможна підвищити якість професійної підготовки майбутніх офіцерів, якщо вона базуватиметься на науково обґрунтованих принципах, урахуватиме специфіку сучасної військової техніки, орієнтуватиметься на певний вид та рівень професійної діяльності. Ці умови є необхідними, але не достатніми. Достатні умови будуть виконані, коли професійно-практична підготовка майбутніх офіцерів утворюватиме систему і здійснюватиметься поетапно у міру накопичення курсантами необхідних знань і досвіду» [7, с. 215]. Існують різні стратегії формування умінь і навичок під час практичних занять. Одна з них – це копіювання дій педагога, спрямоване на швидке формування рухових навичок, однак вони не відрізняються гнучкістю дій, а розумова сторона діяльності залишається недостатньо розвинутою. Інший шлях передбачає частково самостійне виконання та координування виконаних дій. Ще одна стратегія передбачає, що вправи під час практичних занять виконуються у відповідній послідовності: кожна попередня вправа повинна здійснювати підготовку до наступної, а наступна – допомагати засвоїти нову та закріпити попередню. Правильний вибір стратегії практичного навчання загалом та конкретних методів навчання має привести до усвідомленого і якісного формування у майбутніх офіцерів військово-професійних умінь і навичок.

Висновки. Отже, зміст і особливість методів практичного навчання залежать від стратегії практичної підготовки, змісту навчального матеріалу, форм організації освітнього процесу, етапів формування військово-професійних умінь і навичок майбутніх офіцерів. Подальшого вивчення потребує питання щодо використання певних методів практичного навчання відповідно до кожного з етапів професійної підготовки майбутніх офіцерів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Батышев С.Я. Профессиональная педагогика. М.: Ассоциация «Профессиональное образование», 1999. 904 с.
2. Білявець С.Я. Концептуальні основи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 227–232.
3. Варій М.Й., Козяр М.М., Коваль М.С. Військова психологія і педагогіка: навч. посібник. За заг. ред. М. Й. Варія. Львів: Сполом, 2003. 624 с.
4. Лопаткін І.В., Кіцай Я.В. Методика проведення комплексних практичних занять з курсантами четвертого курсу на кафедрі вогневої та тактико-спеціальної підготовки. Зб. наук. пр. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2020. № 3(22). С. 113–123.
5. Педагогічна книга майстра виробничого навчання. Навч.-метод. посібник. За ред. Н. Г. Нічкало. 2-е вид., доп. К.: Вища школа, 1996. 383 с.
6. Подласый И.Г. Педагогика. Новый курс: В 2 ч. М.: Гуманитарный издательский центр Владивостока, 1999. Ч. 1. 570 с.
7. Рій В.Б. Різномірне професійно-практичне підготування з тактики водіння бойових машин. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 39. 2021. С. 214–217.
8. Якимович Т.Д. Основи дидактики професійно-практичної підготовки: навчально-методичний посібник. К. : Педагогічна думка, 2013. 136 с.